

'Killing walls' en spiegelglas eisen zeker 100.000 bots-slachtoffers

Niemand weet hoeveel het er zijn. Misschien wel een miljoen, maar zeker honderdduizend. Zoveel vogels vliegen zich jaarlijks in Nederland tegen glas te pletter. Het hóeft niet; de schade kan met 80% beperkt worden. Maar voor er een weg is moet er eerst een wil zijn.

Het groenste gedenkpark van Nederland heet het: de Nieuwe Ooster in Amsterdam. Begraafplaats, crematorium en een schitterend park van 33 hectare, met een heus arboretum en een rijke flora en fauna. Een park van kunst ook, waar befaamde kunstenaars exposeren. Een van de recentere objecten is een 'spiegelhuis'; een gebouwtje ter grootte van een garagebox, vrijwel geheel uitgevoerd in spiegelglas. De dag voor Kerstmis 2011 ontdekten leden van de Vogelwerkgroep Amsterdam dit gebouwtje en zagen bloedvlekken op de wanden en veertjes op de grond. Zelfs als menselijke bezoeker voel je je hier op het verkeerde been gezet; wat is werkelijkheid, wat is spiegelbeeld? Voor vogels is het een dodelijke combinatie; grote spiegelglasvlakken te midden van weelderige hagen, struiken en bomen.

Kort geding 'raamslachtoffers'

Het probleem werd opgelost; de organisatie heeft de wanden in allerijl afgedekt. Eerst met bouwzeil, later met schuttingplanken. Een groots gebaar, want een kunstwerk is zo tot een schuurtje verworden. Een uitzondering bovendien; eigenaren van spiegelende gebouwen laten zich doorgaans niet aanspreken op 'wat dode vogels'. Wettelijk houvast om eigenaren te dwingen maatregelen te nemen zijn er hoegenaamd niet.

Dat ondervond Frank Warendorf ook. Hij is coördinator van de Commissie Bescherming van de Vogelwerkgroep Amsterdam. "Ik werkte in 1993 als advocaat in Den Haag. Op mijn weg van huis naar het station kwam ik altijd voorbij een groot gebouw met spiegelglazen ruiten. Ik vond aan de voet van dat gebouw steeds dode, meest jonge vogels – het waren duidelijk slachtoffers van raambotsingen."

Goede afschrikmethodes bestaán!

Namens de buurtvereniging en de Dierenbescherming daagde Warendorf in kort geding de eigenaar van het gebouw. Hij eiste dat de eigenaar roofvogelsilhouetten op de ramen zou plakken om potentiële raamslachtoffers af te schrikken. De eis werd afgewezen bij gebrek aan bewijs van de

effectiviteit van de gevraagde maatregel. Kort daarop leverde de bibliothecaresse van Vogelbescherming echter onderzoek door de Amerikaan dr. D. Klem jr. Daarin wordt beschreven welke maatregelen wel effectief zijn. In hoger beroep bood de gedaagde daarop vijfduizend gulden aan de Dierenbescherming om een literatuurstudie naar vogelaanvaringen met (spiegel)glas te doen. Die studie is in *Het Vogeljaar* verschenen, maar bracht geen verandering in de situatie. Overigens heeft de volgende eigenaar van het gebouw alle ramen vervangen door niet-spiegelend glas.

Daniel Klem Jr. is onderzoeker en docent aan het Department of Biology van het Muhlenberg College in Allentown, Pennsylvania, Verenigde Staten. Hij heeft een tiental wetenschappelijke publicaties op zijn naam staan over botsingen tussen vogels en ramen. Internationaal wordt hij beschouwd als de grootste deskundige op dit gebied. Klem verzamelde data over slachtoffers uit tientallen landen. Ook Nederland. Bij ons maken botsingen minimaal vele tienduizenden slachtoffers onder ruim negentig soorten.

Klem deed ook onderzoek naar het effect van afschrikmethodes. De meest voor de hand liggende zijn het plakken van afbeeldingen op de ruiten of het ondoorzichtig maken van met name geluidsschermen. Amerikaans, Canadees, Duits, Zwitsers en Italiaans onderzoek laat zien dat zulke ingrepen heel goed kunnen werken, maar dat het erg nauw luistert of de juiste patronen worden aangebracht. In een brochure van de Dienst Weg- en Waterbouwkunde (DWW) van Rijkswaterstaat worden de resultaten bondig samengevat. Verticale strepen werken beter dan horizontale. De lijnen moeten twee centimeter breed zijn en niet meer dan tien centimeter tussenruimte hebben. Afbeeldingen werken ook, maar hier geldt evengoed dat de onderlinge afstand niet groot mag zijn.

Het botsrisico kan verder verlaagd worden door opgaand groen in de directe omgeving van het glazen object te vermijden of te verwijderen. Het spiegelhuis van de Nieuwe Ooster was een schoolvoorbeeld van de verkeerde combinatie groen en glas.

Rijkswaterstaat beseft het probleem

Reductie met driekwart is mogelijk

De brochure van de Dienst Weg- en Waterbouwkunde is geen vrijblijvende informatiefolder. Rijkswaterstaat was zich bewust van het botsingsprobleem met geluidsschermen. De Directie Zuid-Holland deed zelf literatuuronderzoek. Met de juiste aanpassingen, zo luidt de conclusie in de brochure, kan het aantal dodelijke botsingen met driekwart gereduceerd worden. DWW heeft daarom richtlijnen opgesteld: ‘Ze kunnen worden gebruikt in de planfase van een project maar ook om bestaande situaties aan te passen. Bovendien kunnen de richtlijnen worden gebruikt bij het bepalen van het type geluidsscherm.’

Wetgeving biedt geen houvast

“Er wordt gewoon niet genoeg over nagedacht,” zegt Hanna Hirsch, lid van de Vogelwerkgroep Amsterdam en stadsvogeladviseur van Vogelbescherming. “Nu blijken het killing walls. Een krankzinnig ontwerp.” Ze doelt op de glazen muren op het terrein van het Science Park. Ze moeten spoorweggeluid en snijdende tocht – een vast verschijnsel in dit soort kale hoogbouwcomplexen – buiten houden en tegelijk maximaal veel licht tot de studentenwoningen toelaten. De werkgroep vindt aan de voet van de glaswanden met grote regelmaat vogels die zich te pletter hebben gevlogen. Overigens wordt maar hooguit een derde van de raamslachtoffers teruggevonden; het merendeel wordt door aaseters en katten meegenomen.

Tijd om krachten te bundelen

Moeizaam overleg met de exploitant over aanpassingen sleept zich nu al een jaar of drie voort. Een rapportage met aanbevelingen van Jip Louwe Kooijmans (Vogelbescherming) – een suggestie van de gemeente – heeft geen vervolg gekregen. De eveneens geraadpleegde Daniel Klem wees op een veelbelovend product van een Canadese fabrikant: folie die vogels afschrikt, maar voor de mensen binnen niet hinderlijk is. “Tot onze grote teleurstelling kan of wil de fabrikant voorlopig niet in Europa leveren,” zegt Hirsch. “Mogelijk een kwestie van patent.”

Altijd achter de feiten aanlopen, weinig gehoor krijgen, ook geen eenvoudig alternatief kunnen bieden: je wordt er als stadsvogeladviseur of vogelwerkgroep niet echt vrolijk van. “Al boeken we af en toe wel wat succes,” haast Hirsch te zeggen. Zo heeft de Partij voor de Dieren in Amsterdam bereikt dat er in de welstandsnota’s voor de A10-Oost en de Zuidas voorschriften zijn opgenomen die raamslachtoffers moeten tegengaan.

Hoe in andere grote steden met het probleem wordt omgegaan is de Amsterdamse beschermers niet bekend. Bundeling van mogelijke krachten is misschien zo’n gek idee nog niet om op landelijk niveau wat voor elkaar te krijgen. “In het buitenland zijn ze er veel verder mee,” weet Hirsch; in Duitsland heb je kilometers lange geluidsschermen met de juiste markering. Ze hebben er ook speciaal glas van een soort spinragstructuur. Tja, in Duitsland zijn ze met alles wat natuur en milieu aangaat veel verder...” ●